

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
NEĮGALIŲJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS ĮSTATYMO NR. I-2044 PAKEITIMO
ĮSTATYMO NR. XIV-1722 2 IR 3 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠALPOS PENSIJŲ
ĮSTATYMO NR. I-675 PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-2760 3 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymų projektų tikslas ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-1722 (toliau – NSIĮ pakeitimo įstatymas) 2 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad asmenims, kuriems iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, dalyvumo lygis jų rašytiniu prašymu nustatomas remiantis iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos išduotais neįgaliojo pažymėjimais.

Šios nuostatos tikslas – suteikti asmenims galimybę išsaugoti iki NSIĮ pakeitimo įstatymo įsigaliojimo įgytas teises ir užtikrinti, kad jų turima negalia būtų prilyginta dalyvumo lygiui. 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymui (toliau – ANTAPI), suaugusiems asmenims, įskaitant ir senatvės pensijos amžiaus asmenis, dalyvumo lygis gali būti nustatomas neterminuotai. Pagal iki 2023 m. gruodžio 31 d. galiojusį teisinį reglamentavimą darbingumo lygis buvo nustatomas iki senatvės pensijos amžiaus sukakties dienos, o neterminuotai galėjo būti nustatytas tik išimtiniais atvejais, t. y., dėl profesinės ligos arba nelaimingo atsitikimo darbe. Dėl šios priežasties susidarė situacija, kad asmenys, kuriems iki ANTAPI įsigaliojimo buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, formaliai liko prie buvusio statuso, t. y., jiems darbingumo lygis lieka nustatytas iki senatvės pensijos amžiaus, nors pagal galiojantį ANTAPI nustatytą teisinį reguliavimą tokia negalia turėtų būti automatiškai vertinama kaip ilgalaikė ir prilygstanti neterminuotam dalyvumo lygiui – kadangi vadovaujantis iki 2023 m. gruodžio 31 d. galiojusiui teisiniu reglamentavimu dėl sudėtingos ir ilgalaikės šių asmenų sveikatos būklės darbingumo lygis jiems buvo nustatomas maksimaliai įmanomam laikotarpiui – iki senatvės pensijos amžiaus sukakties dienos, o pagal dabar galiojantį ANTAPI tokios pačios būklės asmenims būtų nustatomas neterminuotas dalyvumo lygis. Taigi įsigaliojus naujam teisiniui reglamentavimui šių asmenų teisės nebuvo prilygintos, o tai sukūrė teisinį neapibrėžtumą ir riziką, kad šie asmenys atsidurs mažiau palankioje padėtyje vien dėl to, kad negalios vertinimas buvo atliktas anksčiau.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai asmenys gaudami dar iki 2023 m. gruodžio 31 d. paskirtas išmokas kreipiasi į Asmens su negalia teisių apsaugos agentūrą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Agentūra) norėdami tik gauti naują asmens su negalia pažymėjimą ir tuo tikslu Agentūra pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį nustato jiems dalyvumo lygį. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VSDF valdyba) gauna duomenis iš Agentūros apie asmeniui nustatytą dalyvumo lygį, todėl pasitaiko atvejų, kai atlikus dalyvumo nustatymą pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį ir asmenims nustatyto darbingumo lygio procentus pakeitus tokiais pačiais dalyvumo lygio procentais, asmenims iš naujo nustatoma teisė į tam tikras jų gaunamas išmokas ar jų dydžius, atsižvelgiant į išmokas reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, pagal kurias teisė į išmokas ir (ar) jų dydžius siejama su dalyvumo lygio nustatymu.

Atsižvelgiant į tai, parengti šie įstatymų projektai:

1. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-1722 2 ir 3 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas), kuriuo siekiama užtikrinti, kad asmenims, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, sukaigus senatvės pensijos amžių, jiems nustatytas darbingumo lygis, be asmens prašymo, būtų laikomas lygiu neterminuotam dalyvumo lygiui. Tokiu būdu būtų išsaugotas anksčiau nustatytos negalios pagrindu teikiamų socialinių garantijų ir išmokų tęstinumas, o asmenims nebereikėtų papildomai kreiptis į Agentūrą šiam statusui patvirtinti.

Įstatymo projekto tikslas – užtikrinti, kad asmenims, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, sukaigus senatvės pensijos amžių, darbingumo lygis būtų laikomas lygiu neterminuotam dalyvumo lygiui be asmens prašymo, taip pat užtikrinti socialinių garantijų ir išmokų tęstinumą.

2. Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymo Nr. I-675 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-2760 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Šalpos pensijų įstatymo projektas) parengtas įvertinus tai, kad kai kuriems 75 arba 80 proc. darbingumo netekusiems šalpos negalios pensijų gavėjams vadovaujantis NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalimi arba įprasta tvarka nustačius to paties dydžio (kartais ir mažesnį) dalyvumo lygį (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – darbingumo lygį) mažėja šalpos negalios pensijos dydis. Taip pažeidžiami asmenų, kuriems šalpos negalios pensijos paskirtos pagal iki 2016 m. gruodžio 31 d. galiojusį reguliavimą ir jiems mokamų pensijų dydžiai apskaičiuoti ne pagal konkretų jiems nustatytą netekto darbingumo procentą, o pagal netekto darbingumo procentų intervalą, lūkesčiai ir toliau gauti tokio paties dydžio šalpos negalios pensiją, nes jiems nustatant dalyvumo lygį jų negalios būklė nesikeičia arba net suprastėja.

Šalpos pensijų įstatymo projekto tikslas – apsaugoti asmenų, kuriems šalpos negalios pensijos paskirtos iki 2016 m. gruodžio 31 d., teisėtą lūkestį ir atstatyti jų turėtą teisę gauti atitinkamo dydžio šalpos negalios pensiją, jeigu jo objektyvi sveikatos būklės situacija nepasikeitė arba net pablogėjo, t. y. nustatomi tapatūs turėtam darbingumo lygiui arba net didesni netekto dalyvumo procentai.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymų projektų iniciatorė – Lietuvos Respublikos Seimo narė Indrė Kižienė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

1. NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad asmenims, kuriems iki ANTAPI įsigaliojimo buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, dalyvumo lygis pagal buvusį darbingumo lygį nustatomas tik jų rašytiniu prašymu, remiantis iki įstatymo įsigaliojimo dienos išduotais neįgaliojo pažymėjimais. Tai reiškia, kad dalyvumo lygio nustatymo pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį procedūra priklauso nuo pačių asmenų iniciatyvos – jie turi kreiptis į Agentūrą ir pateikti prašymą, Agentūra turi priimti sprendimą dėl dalyvumo lygio, jo priežasties, atsiradimo laiko, termino, netekto dalyvumo procentų (toliau – sprendimas dėl dalyvumo lygio) ir nustatyti dalyvumo lygį, vadovaujantis asmens su negalia pažymėjimais. Praktikoje tai sukuria perteklinę administracinę naštą tiek asmeniui su negalia, kuriam tenka kreiptis į Agentūrą, tiek ir Agentūrai, kuri, gavusi asmens

prašymą, turi atlikti tam tikras administracines procedūras, nors asmens dalyvumo vertinimas iš esmės neturi būti atliekamas.

Vadovaujantis ANTAPI, visiems suaugusiems asmenims, taip pat ir sukakusiems senatvės pensijos amžių, dalyvumo lygis gali būti nustatomas neterminuotai. Tai reiškia, kad NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostata, kad anksčiau jiems nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus nustatomas tik asmeniui pateikus rašytinį prašymą, sukuria dirbtines kliūtis, neatitinka ANTAPI siekių ir logikos bei pažeidžia asmenų su negalia lūkesčius turėti stabilias, nenutrūkstamas socialines garantijas, nepriklausomai nuo to, kada jų negalios vertinimas buvo atliktas. Taigi asmenims, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, jų negalia pagal naują reguliavimą faktiškai turėtų būti vertinama kaip ilgalaikė, tačiau teisinis reguliavimas to automatiškai neužtikrina.

Be to, NSIĮ pakeitimo įstatyme nenustatyta, kaip turi būti taikomi iki įstatymo įsigaliojimo priimti sprendimai dėl darbingumo lygio, specialiųjų poreikių lygio ir darbingumo lygio priežasčių, kaip šie sprendimai įtakoja išmokų tęstinumą, ir koku principu jais vadovaujamasi tol, kol pagal ANTAPI bus priimti sprendimai dėl dalyvumo lygio.

2. 75-100 proc. darbingumo netekusiems asmenims, kuriems šalpos negalios pensijos paskirtos iki 2016 m. gruodžio 31 d. vadovaujantis tuo metu galiojusia Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymo redakcija, mokamos 2 šalpos pensijų bazių dydžio šalpos negalios pensijos. Nuo 2017 m. sausio 1 d. skiriant šalpos pensijas vadovaujamasi Šalpos pensijų įstatymo 8 straipsnio 2 dalimi, kurioje yra nustatyta, kad asmenims, netekusiems 75 proc. dalyvumo mokama 1,82 šalpos pensijų bazės dydžio šalpos negalios pensija, o 80 proc. dalyvumo netekusiems asmenims – 1,91 šalpos pensijų bazės dydžio šalpos negalios pensija. Šalpos pensijų gavėjams ANTAPI ar NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka nustačius dalyvumo lygį (taip pat ir nustačius darbingumo lygį iki 2023 m. gruodžio 31 d.), VSDF valdyba vertina tokių asmenų teisę toliau gauti šalpos negalios pensiją ir šios pensijos dydį nustato iš naujo. Atitinkamai, nesant reguliavimo dėl ankstesnio dydžio šalpos negalios pensijų mokėjimo pratęsimo, praktikoje pasitaiko atvejų, kai asmeniui, kuris iki 2016 m. gruodžio 31 d. pripažintas netekusiu 75 ar 80 proc. darbingumo (ir gavo 2 šalpos pensijų bazių dydžio šalpos negalios pensiją), o vėliau pripažintas netekusiu tiek pat ar daugiau procentų dalyvumo (darbingumo), nepaisant to, kad jo sveikatos būklė lieka tokia pati ar net suprastėja, mažinamas šalpos negalios pensijos dydis. Paminėtina, kad tokia situacija susidaro tik atvejais, kai šalpos negalios pensija iki 2016 m. gruodžio 31 d. buvo paskirta asmenims, pripažintiems netekusiais 75 ar 80 procentų darbingumo.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

1. Įstatymo projektu:

1) Siūloma patikslinti NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį ir įtvirtinti aiškesnį teisinį reguliavimą dėl asmenų, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, negalios termino ir su juo siejamų socialinių garantijų tęstinumo – Įstatymo projektu siūloma NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje aiškiai nustatyti, kad asmenims, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis iki senatvės pensijos amžiaus, jų turėtas darbingumo lygis yra laikomas lygiu neterminuotam dalyvumo lygiui, išskyrus atvejus, kai Agentūra pagal ANTAPI nuostatas priima individualų

sprendimą dėl dalyvumo lygio, kai asmuo į Agentūrą kreipiasi su nauju gydančio gydytojo siuntimu negaliai nustatyti. Toks reguliavimas pašalintų būtinybę asmenims teikti atskirus prašymus ir užtikrintų, kad vien dėl techninių procedūrų (dalyvumo lygio nustatymo jo nevertinant) nesikeistų išmokų dydžiai, t. y., siūloma aiškiai sureglamentuoti, kad tai ne dalyvumo lygio nustatymas – tiesiog laikoma, kad iki senatvės pensijos amžiaus nustatytas darbingumo lygis yra lygus neterminuotam dalyvumo lygiui.

2) Numatomos išmokų mokėjimo tęstinumo taisyklės, kai asmens dalyvumo lygis prilygintas pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį ar nustatytas pagal 6 dalį, o ne nustatytas pagal ANTAPI nuostatas:

a) NSIĮ pakeitimo įstatymo 3 straipsnį siūloma papildyti 11 dalimi, pagal kurią asmenims, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis terminui iki senatvės pensijos amžiaus ir kurie senatvės pensijos amžių sukako 2024 m. sausio 1 d. ar vėliau, visos jų iki senatvės pensijos amžiaus paskirtos išmokos pagal darbingumo lygio procentus ir priežastis mokamos neterminuotai arba tol, kol Agentūra pagal ANTAPI nuostatas priima sprendimą dėl dalyvumo lygio. Tai reiškia, kad išmokų mokėjimas nenutrūktų vien dėl to, kad iki senatvės pensijos amžiaus nustatytas darbingumo lygio terminas keičiamas neterminuotu dalyvumo lygiu, – jų mokėjimas tęsiamas pagal anksčiau galiojusias darbingumo lygio priežastis ir procentus.

b) NSIĮ pakeitimo įstatymo 3 straipsnį siūloma papildyti 12 dalimi, kurioje nustatyta, kad tais atvejais, kai pereinamuoju laikotarpiu (nuo 2024 m. sausio 1 d. iki 2027 m. gruodžio 31 d.) asmeniui pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 6 dalį vietoje specialiųjų poreikių lygio buvo nustatytas dalyvumo lygis, kurio procentai yra didesni už asmeniui anksčiau nustatytus darbingumo lygio procentus, dėl ko sumažėjo išmokų dydis, išmokų mokėjimas turi būti pratęstas tokiu dydžiu, koks buvo taikomas iki dalyvumo lygio nustatymo. Tai užtikrintų, kad dalyvumo lygio nustatymo pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 6 dalį procedūra nelems išmokų, asmeniui paskirtų pagal jam iki 2023 m. gruodžio 31 d. nustatytus darbingumo lygio procentus, sumažėjimo ir kad asmens teisės išliks tokios, kokios buvo iki pereinamuoju laikotarpiu pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 6 dalį priimtų Agentūros sprendimų.

c) NSIĮ pakeitimo įstatymo 3 straipsnį siūloma papildyti 13 dalimi, kurioje siūloma nustatyti, kad asmenims, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis dėl kelių skirtingų priežasčių terminui iki senatvės pensijos amžiaus, pagal jiems nustatytą darbingumo lygį dėl atitinkamos priežasties paskirtų išmokų mokėjimas tęsiamas, kol jiems dėl tos pačios priežasties Agentūra priims sprendimus dėl dalyvumo lygio pagal ANTAPI nuostatas. Darbingumo lygis dėl priežasčių, dėl kurių Agentūra nepriims sprendimų dėl dalyvumo lygio, lieka galioti.

d) Nurodytų išmokų mokėjimas būtų tęsiamas tik jeigu šias išmokas gavę asmenys, kurių dalyvumo lygis prilygintas, ir toliau atitiktų ir kitas išmokų skyrimą ir mokėjimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytas sąlygas išmokoms gauti. Siūloma nustatyti, kad tęsiamas mokėjimas tų išmokų, kurios buvo paskirtos pagal asmeniui iki 2023 m. gruodžio 31 d. nustatytus darbingumo lygio procentus ir priežastis, galiojusius tą mėnesį, kurį asmuo sukako senatvės pensijos amžių. Mokėjimas būtų tęsiamas neterminuotai (t. y., jei asmens faktinis dalyvumo lygis nesikeičia) arba tol, kol Agentūra pagal ANTAPI nuostatas priima sprendimą dėl dalyvumo lygio (t. y., asmeniui nustato faktinį dalyvumo lygį arba priima sprendimą dalyvumo lygio nenustatyti).

3) Įstatymo projekto 3 straipsniu teikiami šie siūlymai dėl įstatymo nuostatų taikymo:

a) Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, Įstatymo projekto 3 straipsnio 1 ir 2 dalimis siūloma nustatyti pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį prilyginto neterminuoto dalyvumo lygio pradžios momentą asmenims, kuriems iki 2023 m. gruodžio 31 d. buvo nustatytas darbingumo lygis terminui iki senatvės pensijos amžiaus – neterminuoto dalyvumo lygio pradžia laikoma Įstatymo projektu teikiamų siūlymų įsigaliojimo diena (jei senatvės pensijos amžių asmuo sukanka po šių siūlymų įsigaliojimo) arba senatvės pensijos amžiaus sukakties diena (jei šį amžių asmuo sukanka iki Įstatymo projekto siūlymų įsigaliojimo). Pažymėtina, kad nors 3 straipsnio 2 dalis būtų taikoma atgal, t. y., asmenims, kurie senatvės pensijos amžių sukako iki pakeitimų įsigaliojimo, laikytina, kad toks reguliavimas neprieštarautų teisėkūros principams, nes palengvintų šių asmenų padėtį, atitiktų jų lūkesčius, nes būtų užtikrinama, kad šių asmens buvusį darbingumo lygį nepertraukiamai pakeistų jam prilygintas dalyvumo lygis, ir kartu nepakenktų kitiems teisinių santykių subjektams.

b) Asmenims, kurie iki Įstatymo projekto siūlymų įsigaliojimo būtų spėję vadovaujantis NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalimi nusistatyti dalyvumo lygį, Įstatymo projekto siūlomos NSIĮ pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 11 ir 13 dalys būtų netaikomos. Toks reguliavimas siūlomas, nes šie asmenys jau pasinaudojo teise nusistatyti dalyvumo lygį pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalį ir, remiantis tokio dalyvumo lygio nustatymo metu galiojusiu reguliavimu, išmokų, paskirtų iki dalyvumo lygio nustatymo, mokėjimo pratęsimas ankstesnėmis sąlygomis jiems nebuvo numatytas.

c) Atsižvelgiant į tai, kad praktikoje gali pasitaikyti atvejų, kai asmeniui nustatytas iki senatvės pensijos amžiaus darbingumo lygis baigėsi iki siūlomų pakeitimų įsigaliojimo, o Agentūros sprendimas dėl dalyvumo lygio nebuvo priimtas (pvz., asmuo nesikreipė į Agentūrą dėl dalyvumo lygio nustatymo arba kreipėsi, bet joks sprendimas dėl dalyvumo lygio nebuvo priimtas), Įstatymo projekto 3 straipsnio 4 dalyje siūloma nustatyti, kad tokiu atveju asmeniui už laikotarpį nuo senatvės pensijos amžiaus sukakties dienos pratęsiamas išmokų, į kurias asmuo teisę įgijo pagal iki 2023 m. gruodžio 31 d. nustatytus darbingumo lygio procentus ir priežastį, galiojusius tą mėnesį, kurį asmuo sukako senatvės pensijos amžių, mokėjimas. Tokios išmokos būtų mokamos neterminuotai, arba kol asmeniui pagal ANTAPI nuostatas būtų nustatytas dalyvumo lygis.

d) Įstatymo projekto 3 straipsnio 5 dalyje siūloma aptarti praktikoje galinčius pasitaikyti atvejus, kai iki Įstatymo projekto siūlymų įsigaliojimo asmeniui pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 6 dalį buvo nustatytas dalyvumo lygis ir dalyvumo lygio procentai yra didesni, nei asmeniui anksčiau nustatyti darbingumo lygio procentai (pvz., iki 2023 m. gruodžio 31 d. asmeniui buvo nustatytas darbingumo lygis – 10 proc. ir vėliau, jam sukakus senatvės pensijos amžių buvo nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis, o pagal įsigaliojusio NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 6 dalies 1 punktą, asmeniui prašant, jam nustatytas 15 procentų dalyvumo lygis), dėl ko buvo sumažintos asmeniui mokamos išmokos. Siūloma nustatyti, kad tokiu atveju nuo dalyvumo lygio nustatymo pagal NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 6 dalį dienos pratęsiamas ankstesnių išmokų mokėjimas. Tokios išmokos būtų mokamos neterminuotai, arba kol asmeniui pagal ANTAPI nuostatas būtų nustatytas dalyvumo lygis.

e) Siūloma nustatyti, kad šio punkto c ir d papunkčiuose aptartų išmokų mokėjimą jas administruojančios įstaigos pratęsia per 6 mėnesius nuo Įstatymo projektu teikiamų siūlymų įsigaliojimo dienos.

2. Šalpos pensijų įstatymo projektu siūloma:

1) papildyti Šalpos pensijų įstatymo Nr. I-675 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-2760 3

straipsnį nustatant, kad jeigu 75 arba 80 procentų darbingumo netekęs asmuo arba senatvės pensijos amžių sukakęs asmuo, kuris iki senatvės pensijos amžiaus sukakties dienos buvo pripažintas netekusiu 75 arba 80 procentų darbingumo, kuriam mokama 2 šalpos pensijų bazių dydžio šalpos negalios pensija, į kurią teisę asmuo įgijo iki 2016 m. gruodžio 31 d., pripažįstamas netekusiu tiek pat arba daugiau procentų dalyvumo (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – darbingumo), ir dėl to vadovaujantis dalyvumo (darbingumo) lygio nustatymo metu galiojusiomis Šalpos pensijų įstatymo nuostatomis mažėja jam priklausančios šalpos negalios pensijos dydis, jam toliau mokama iki tol mokėto dydžio šalpos negalios pensija;

2) nustatyti, kad asmenims, kuriems buvo mokama 2 šalpos pensijų bazių dydžio šalpos negalios pensija, į kurią teisę šie asmenys įgijo iki 2016 m. gruodžio 31 d. kaip netekę 75 arba 80 procentų darbingumo, kuriuos pripažinus netekusiais tiek pat ar daugiau procentų dalyvumo (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – darbingumo) vadovaujantis dalyvumo (darbingumo) lygio nustatymo metu galiojusiomis Šalpos pensijų įstatymo nuostatomis buvo sumažinta šalpos negalios pensija, ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo šio įstatymo įsigaliojimo, jei šie asmenys atitinka Šalpos pensijų įstatyme nustatytas teisės į šalpos negalios pensiją sąlygas, pratęsiamas 2 šalpos pensijų bazių dydžio šalpos negalios pensijos mokėjimas, kartu išmokant nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos susidariusią šalpos negalios pensijos nepriemoką. Šias sąlygas atitinkantiems asmenims, kuriems dalyvumo lygis buvo nustatytas vadovaujantis NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalimi, ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo šio įstatymo įsigaliojimo taip pat išmokama nuo kito mėnesio po to mėnesio, kurį asmeniui buvo nustatytas dalyvumo lygis, pirmos dienos susidariusi šalpos negalios pensijos nepriemoka. Siūlymas kompensuoti šalpos negalios pensijos sumažėjimą tik tais atvejais, kai asmenims dalyvumo lygis buvo nustatytas NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka grindžiamas tuo, kad Šalpos pensijų įstatyme nėra ir niekada nebuvo numatytas šalpos pensijos dydžio peržiūrėjimas asmeniui vietoje nustatyto darbingumo lygio nustatant (be faktinio vertinimo) dalyvumo lygį, o tik asmeniui nustačius dalyvumo (darbingumo) lygį pagal ANTAPI (iki 2024 m. sausio 1 d. – NSIĮ) nuostatas. Todėl tuos praradimus, kuriuos asmenys patyrė dėl NSIĮ pakeitimo įstatymo sąvokų apibrėžties ir turinio neatitikimo, ir siūloma kompensuoti.

Įstatymų projektais siūlomas reguliavimas užtikrintų, kad asmenys su negalia nepraras anksčiau turėtų teisių vien dėl automatinio pobūdžio dalyvumo lygio prilyginimo procedūros. Taip pat išmokyti, teisė į kurias siejama su asmens negalia, mokėjimas taptų teisingesnis ir geriau atliepiantis asmenų su negalia teisėtus lūkesčius, o bet kokie su šių išmokų mokėjimu susiję pokyčiai būtų daromi tik atlikus faktinį negalios vertinimą pagal ANTAPI. Pritarus Įstatymo projektu teikiamiems siūlymams taip pat sumažėtų administracinė našta asmenims, nes nereiktų kreiptis į Agentūrą ir pateikti prašymo nustatyti dalyvumo lygį NSIĮ pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą bei Šalpos pensijų įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma. Teigiamas Įstatymų projektais teikiamų siūlymų poveikis aptartas šio aiškinamojo rašto 4 punkte.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti Įstatymai įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimti Įstatymai tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams. Įstatymų projektai tiesiogiai prisideda prie Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. XV-439 „Dėl Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 156 punkto įgyvendinimo.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymus, kitų įstatymų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektais nekeičiamos galiojančios sąvokos ir (ar) jų apibrėžtys ir nesiūloma apibrėžti naujų.

11. Ar įstatymo projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės normoms.

Įstatymų projektais neperkeliami ir neįgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

Įstatymų projektai nenotifikuotini Europos Komisijai.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Pritarus Įstatymų projektais teikiama pasiūlymams, kitų teisės aktų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Pateikti tikslių duomenų, kiek asmenų palies Įstatymo projektu ir Šalpos pensijų įstatymo projektu siūlomi pakeitimai (pratęsiamas išmokų mokėjimas, atstatomas išmokų dydis ir kompensuojami praradimai), VSDF valdyba neturi techninių galimybių, tačiau daroma prielaida, kad tokių asmenų skaičius bus nedidelis, todėl pasiūlymų įgyvendinimas reikšmingai

neįtakos lėšų poreikio ir išmokos bus mokamos ir kompensuojamos iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžete ir Lietuvos Respublikos 2026-2028 metų biudžeto patvirtinimo įstatyme numatytų asignavimų išmokoms mokėti.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis
„Darbingumo lygis“, „dalyvumo lygis“ „šalpos negalios pensija“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia
Seimo narė

Indrė Kižienė